

İngiltere'nin Nükleer Silahlanma Sürecinde ABD'nin Rolü (Soğuk Savaş Dönemi)

DOI: 10.26466/opus.865323

*

Mevlüt Akçapa *

* Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bursa/Türkiye
E-Posta: mevlut.akcapa@btu.edu.tr ORCID: [0000-0002-7123-3317](https://orcid.org/0000-0002-7123-3317)

Öz

Nükleer silahlar, uluslararası sistemde önemli değişimlere sebep olmuştur. Soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB arasında, nükleer silahların yarattığı bir dehşet dengesi söz konusuydu. Bu dengede diğer nükleer silah sahibi ülkelerin, ABD ve SSCB gölgesinde kaldığı söylenebilir. İngiltere, ABD ve SSCB'nin ardından kendi nükleer silahına sahip olan 3. ülke olmuştur. Dünya savaşları, İngiliz küresel gücünü zayıflatmıştı. Bu yüzden İngiltere'nin yeni stratejiler belirlemesi gerektiği. Nükleer bombaya sahip olma çabası, İngiltere'nin bu stratejisinin bir gereği olarak öncelikli konular arasında yer almıştır. İngiltere'nin nükleer silah kapasitesi uluslararası dengeler açısından da önemli bir konudur. Ancak, İngiltere'nin nükleer silahlanma süreci ile ilgili Türkçe literatürdeki çalışmaların az olduğu söylenebilir. Bu çalışma ile İngiltere'nin nükleer silah çalışmaları hakkında Türkçe literatüre katkı sunulacağı düşünülmektedir. Çalışmada İngiltere'nin nükleer silah sahibi olmasını etkileyen sebepler analiz edilmiştir. Bununla birlikte esas odaklanılan konu bu süreçte ABD'nin oynadığı roldür. Soğuk savaş döneminde İngiltere'nin nükleer silahlanmasının ABD'den bağımsız analiz edilmesi olanaksızdır. İngiltere kendi nükleer silahını üretmiş olsa da, bu konuda ABD-İngiltere işbirliği oldukça önemli olmuştur.

Anahtar Kelimeler: İngiltere, ABD, nükleer silahlanma.

U.S. Role in UK's Nuclear Armament Process (The Cold War Era)

*

Abstract

Nuclear weapons have brought on significant changes in the international system. There was a balance of terror created by nuclear weapons between the USA and the USSR during the Cold War. In this balance, other countries that possessed nuclear weapons remained in the shadow of these two. UK became the third nuclear weapon-powered country after the USA and the USSR. World wars had weakened the British global power. Accordingly, UK should have set new strategies. The effort to have a nuclear bomb was the top priority issue as a requirement of these new strategies. UK's nuclear weapon capacity is an important subject in terms of international power balances. However, there are few studies in the Turkish literature on the nuclear armament process of the UK. This paper will be expected to contribute to the Turkish literature on the studies of the UK's nuclear weapon. The paper has analyzed the reasons which have affected the UK to have nuclear weapons. In the meantime, the paper is focusing on the role played by the USA in this process. Inasmuch as UK's nuclear armament can not be analyzed independently from the US during the cold war Although the UK has produced its own nuclear weapon, US-UK cooperation was quite important in this regard.

Key Words: U.S.A, U.K., nuclear armament.

Giriş

Nükleer Silahlar dünya tarihine yön vermiş, uluslararası sistemde yapısal dönüşümler yaratmış savaş araçlarıdır. Konvansiyonel silahlar günümüzde hala savaşların temel belirleyicisi ve devletler arası güç dengesinde stratejik unsurlardandır. Bununla birlikte konvansiyonel silahlar ile nükleer silahlar arasında patlama gücü açısından çok ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Nükleer silah ile konvansiyonel silah arasındaki temel fark, bir nükleer patlamanın en etkili konvansiyonel patlamadan binlerce ya da milyonlarca defa daha güçlü olmasıdır (Siracusa, 2008, s.5). Konvansiyonel silahların etkileme gücünden farklı olarak nükleer silahlar; saldırının yöneltildiği alanı ve insanları etkilemesinin dışında, patlama anında ve takip eden süreçte yarattığı etkiler itibariyle doğrudan patlamanın etkilerini aşan sonuçlar doğurabilmektedir (Denk, 2011, s.96). Bu etkiler patlamanın yaşandığı mekanı ve zamanı aşan etkiler ihtiva edebilmektedir.

ABD'nin öncülüğünde İngiltere ve Kanada'nın katılımıyla yürütülen Manhattan projesi kapsamında üretilen Trinity adlı bomba 16 Temmuz 1945 tarihinde New Mexico'da test edilmiştir (Siracusa, 2008, s.19) Patlamanın etkisinin şiddeti ve ortaya çıkan sonuç nükleer çağın başladığının ilk işareti olmuştur. New York Times muhabiri William Laurence Trinity testinde gerçekleşen patlamayı "yeni doğan bir dünyanın ilk ağlayışı" (Siracusa, 2008, s.19) olarak tanımlamıştır.

Atom bombasının ilk testinin ardından ikinci deneme, direkt olarak bir şehir dolusu insanın üzerinde yapılmıştır. ABD Başkanı Truman savaşın bitişini hızlandırmak için Manhattan Projesinde elde edilen Little Boy ve Fat Man isimli bombaları Japon şehirleri üzerinde patlatma emrini vermiştir (Siracusa, 2008, s.23). Hiroşima ve Nagazaki üzerinde patlayan bombalar önce patlama anında, ardından patlama sonrası etkileriyle on binlerce insanın ölümüne sebep olmuştur.

İngiltere nükleer çalışmalara ABD ile birlikte başlamış olsa da bu ilişki inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. ABD 2. Dünya savaşının ardından İngiltere ile nükleer işbirliğini sona erdirmiştir. Bu gelişme İngiliz hükümeti için oldukça can sıkıcı olmuştur. Ülke çapında İngiltere'nin kendi nükleer bombasına sahip olması gerekliliği konusunda geniş tabanlı bir fikir birliği oluşmuştur. Bu fikir iki spesifik kaygı ile

güçlenmiştir. Bunlardan birincisi 1939-1941 arasında Almanya karşısında neredeyse tek başına ayakta kalma deneyimi idi. İngiltere'yi kendi nükleer bombasını yapmaya sevk eden ikinci kaygı ise, saldırıya İngiltere'den daha az derecede açık olan ABD'nin savaşa hesapsızca girişebilecek olmasıydı. İngiltere kendi nükleer bombasını yapmak suretiyle hem Sovyetler Birliği'ne karşı caydırıcılık tesis etmiş olmayı hem de ABD'yi etkilemeyi hedeflemiştir (Holloway, 2010, s.389). 1940'ların sonlarından itibaren nükleer silahlara sahip olmak uluslararası politikada İngiltere açısından bir ulusal kimlik meselesi olmuştur. Bu husus Soğuk Savaş boyunca İngiltere'nin büyük bir dünya gücü olması hedefinin merkezinde yer almıştır (Ritchie, 2008, s.4).

İngiltere için kendi nükleer silahına sahip olmak güç ve prestij için vazgeçilemez bir kilometre taşı olarak görülmüştür. Bununla birlikte soğuk savaş yıllarında tüm nükleer güce sahip olmayı ve nükleer cephaneliğini artırmayı hedefleyen ülkeler gibi İngiltere'nin de temel motivasyonu nükleer caydırıcılık olmuştur. Soğuk savaş döneminde devletlerin stratejik düzeyde yöneldiği en önemli dış politika araçlarından biri nükleer caydırıcılıktır (Mehmetcik, 2015, s.31). Neorealizmin kurucusu Waltz'un ifadesiyle "Nükleer silahlar, stratejik kuvvetleri tek bir amaca yöneltir: bir ülkenin hayati çıkarlarına yönelik saldırıları caydırmak." (Waltz, 2008, s.13) Nükleer gücün öncülü olan ABD'nin muhtemel bir Sovyet nükleer saldırısı karşısında Batı için koruyucu bir şemsiye olabileceğinden duyulan kuşku da İngiltere'yi kendi nükleer silah gücünü tesis etme konusunda harekete geçirmiştir. Fransa'nın da benzer endişelerle nükleer çalışmalara başladığı söylenebilir (Waltz, 1981, s.9).

Bu çalışmada İngiltere'nin nükleer silahlanma politikasında ABD'nin rolü analiz edilecektir. İngiltere'nin savaş sonrasında yaşadığı güç kaybı silahlanma politikasına etki eden en temel faktördür. Bu bağlamda çalışmanın sorunsalı, soğuk savaş döneminde İngiltere'nin ulusal gücünü koruma/tahkim etme motivasyonunun ve tehdit algılamalarının nükleer silahlanma politikasına etkisinin incelenmesi olacaktır. Özellikle Soğuk Savaş döneminin ilk yıllarında İngiltere'nin nükleer silahlanmasını etkileyen faktörlerin tartışılacağı ve bu faktörlerin soğuk savaş döneminde İngiltere'nin nükleer silahlanma faaliyetlerini ne yönde

etkilediğinin değerlendirileceği çalışmada ABD'nin bu süreçte nasıl bir rol oynadığı tartışılacaktır.

Türkçe literatürde Soğuk Savaş yıllarındaki nükleer silahlanma yarışı üzerine yapılan analizlerde ana aktör olarak ABD ve Sovyetler Birliği'nin üzerinde durulduğu görülmektedir. İngiltere'deki nükleer gelişmelerin ABD gölgesinde kalıyor oluşu, meselenin detaylı olarak incelenmesinin önüne geçmiştir. 1968 yılında imzalanan ve 1970 yılında yürürlüğe giren Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (NPT) Antlaşması o tarihte nükleer güç olan beş ülkeye (ABD, SSCB, İngiltere, Fransa, Çin) ciddi bir ayrıcalık tanımıştır. Diğer ülkelerin nükleer silah üretmesi yasaklanırken İngiltere'nin de içinde yer aldığı beş ülke nükleer kulüp olarak tescil edilmiştir. Bu ülkeler aynı zamanda BMGK daimi üyesidir ve dünya siyasetinde halihazırda belirleyici aktörlerdir. Bu minvalde İngiltere'nin nükleer silahlanma süreci ve ABD'nin bu konudaki rolünün analiz edileceği bu çalışmanın Türkçe literatüre katkı sunması amaçlanmaktadır.

İngiltere'nin Gücünün Gerileyişi ve Nükleer Silahlanma İhtiyacı

1939'dan 1945'e kadar süren ve İngiltere, Almanya, Japonya gibi birçok ülkeyi yerle bir eden 2. Dünya Savaşı'nın bir atom bombası ile sona ermesi, nükleer silahlar konusuna devletlerin ilgisini artıran en önemli faktör olarak ortaya çıkmıştır. ABD'nin nükleer testi gerçekleştirerek 1945 yılında nükleer silah sahibi olmasının ardından hızla nükleer silahlanma yarışı başlamıştır. 1949 yılında SSCB ilk nükleer testini gerçekleştirmiş, ardından üç yıl sonra, 1952'de İngiltere ilk nükleer silahını elde etmiştir. 1960'te Fransa ve 1964'te Çin'in de nükleer silaha sahip olmasıyla, uluslararası ilişkiler sahnesinde güç dengesini etkileyen en önemli unsurlardan biri nükleer silah olmuştur.

Nükleer silah teknolojisindeki ABD ve Sovyetlerin başrolde olduğu gelişmeler İngiltere'nin de nükleer silahlanma konusunda harekete geçmesine sebep olmuştur. Pirinççi, devletlerin silahlanma motivasyonunu şöyle tanımlamaktadır; "Bir güvenlik aracı olarak silahlanma, sınır tanımayan dinamik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü silah teknolojisindeki gelişmeler, bir süre öncesine kadar bir devletin güvenlik ihtiyacını karşılamaktayken; kısa bir süre sonra güvenlik ih-

tiyaçlarına cevap veremez hale gelebilmektedir. Devletler bu nedenle güvenliklerini sürekli olarak garanti altına alabilmek için tek bir silah sistemiyle uzunca bir dönem geçirmeyi yeterli görmemekte, sürekli olarak envanterlerini modernize etmekte veya yeni silahlar almaktadır.” (Pirinççi, 2010, s.80).

Devletlerin tek bir silah sistemiyle güvenliklerini sağlamayı yeterli görmemesi nükleer silahlanma yarışındaki en önemli motivasyonlardan biri olmuştur. İngiltere de ilk nükleer testi gerçekleştirme çalışmaları ve ardından da testi başarıyla gerçekleştirilmesi sonrasında nükleer silahlarının sayısının artırılması ve çeşitliliği konusunda çalışmalarını hızlandırmıştır. Silahlanma arayışları devletler için güvenlik temelli yaklaşımların bir sonucu olarak tezahür etmektedir. Nükleer silahlar da devletlerin güvenliklerini sağlama noktasında önemli ve en etkili araçlardan biridir. Ancak nükleer silahlanmanın güvenliği de aşan birtakım farklı güdülerle devletlerin gündeminde olduğu söylenebilir. “Dış politik hedeflerin gerçekleşmesini sağlamak ve ulusun gücünü ve prestijini artırmak” gibi siyasal amaçlar güvenlik sorunsalıyla birlikte devletleri nükleer silah sahibi olmaya itmektedir (Pirinççi, 2010, s.97).

II. Dünya Savaşı ile birlikte İngiliz küresel gücünün zayıflama sürecine girdiği söylenebilir. Savaş sırasında Londra’nın Alman uçakları tarafından bombalanarak yerle bir edilmesi, İngiliz Donanması’nın eskisi kadar güçlü olmadığı gerçeği, İngiliz hava gücünün yetersizliğinin açığa çıkması gibi olaylar küresel güce vurulan darbeler olarak değerlendirilebilir. İngiltere’nin savaş öncesi topraklarını koruma garantisi verdiği birçok ülke de (Polonya, Norveç, Hollanda) Alman İşgali altına girmiş ve Britanya İmparatorluğu’nun siyasal prestiji sarsılmıştır. Savaşın galipleri arasında yer alsa da İngiltere, 2. Dünya savaşında küresel güç vasfını kaybetmiştir. Winston Churchill dâhil herkesin emin olduğu nokta İngiliz İmparatorluğu’nun sona erdiği gerçeği olmuştur (Fromkin, 1999, s.1).

Küresel güç vasfını kaybeden İngiltere’nin, dünyanın yeni küresel gücü ABD ile birlikte hareket ederek uluslararası etkinliğini sürdürme çabası; iki ülke arasında bir ‘özel ilişki’ tesis edilmesine yol açmıştır. Bu dönemde ‘özel ilişki’nin bir sonucu da atom bombası çalışmalarıdır. Atom bombası savaş yıllarında Amerikan-İngiliz ortak projesi olarak geliştirilmiştir. İngiltere’nin 1952 yılında ilk nükleer testi başarıyla

gerçekleştirdiği tarihe kadar nükleer çalışmalar konusunda birlikte hareket etme noktasında birtakım sorunlar ve aksamalar olsa da sonrasında iki ülke ilişkilerinde tam bir işbirliği havası hakim olmuştur.

Bu noktada İngiltere'nin nükleer silaha sahip olma gerekçelerinin başında dünyanın yeni küresel gücü ABD ile birlikte hareket ederek uluslararası etkinliğini sürdürme çabası sayılabilir. İkincisi, İngiltere nükleer silah elde ederek prestijini/gücünü korumak ve II. Dünya Savaşı'nın oluşturduğu psikolojik ortamda yeni savaş araçları geliştirmek istemiştir. Üçüncüsü, Almanya'nın ve SSCB'nin atom bombası çalışmaları İngiltere'nin tehdit algılamasına sebep olmuştur. Bu sebeplerle nükleer silah geliştirme çabası İngiltere'yi ABD ile birlikte hareket etmeye yöneltmiştir.

İngiltere-ABD İşbirliği ve Manhattan Projesi

Nükleer silahlanma alanında, Nazi Almanya'sında, ABD'de ve Sovyetler Birliği'nde 1930'lu ve 1940'lu yıllarda devam eden çalışmalara İngiltere de kayıtsız kalmamıştır. İngiliz fizikçi Sir James Chadwick 1932 yılında nötronun yapısını keşfetmiştir (Siracusa, 2008, s.3). Chadwick'in bu buluşu çekirdek bölünmesinin, atom enerjisinden yararlanmanın, atom ve hidrojen bombalarının yapımının yolunu açmıştır.

İngiltere'nin nükleer silah politikası resmi olarak 1940 yılı başlarında Otto Robert Frisch ve Rudolf Peierls isimli iki İngiliz bilim adamının hükümete sundukları bir bildiriyle başlamıştır. Frisch-Peierls Bildirisi ("Frisch-Peierls") olarak anılan bu çalışma uranyumda nükleer bir zincirleme reaksiyon gerçekleştirme yoluyla bir 'süper bomba' üretebilme olasılığında bahsetmiştir (Holdstock ve Barnaby, 2003, s.11). Frisch ve Peierls sundukları bildiri "bir süper bombanın patlama anında açığa çıkan enerjinin, 1000 ton dinamitin patlamasında açığa çıkan enerjiye denk olacağı" ("Frisch-Peierls") konusundaki öngörülerini yaptıkları hesaplamalarla ayrıntılı olarak anlatmışlardır. Frisch ve Peierls'in çalışmalarının sonuçlarının bilimsel fizibilitesi ile alakalı araştırmalar yapılması amacıyla bir komite kuran İngiliz hükümeti, atom bombasının olasılığını kabul eden ve bu konuda irade ortaya koyan ilk hükümet olmuştur (Holdstock ve Barnaby, 2003, s.11). Daha sonra MAUD Komitesi (Military Application of Uranium Detonation) olarak anılmaya

başlayan komite, nükleer enerjinin silah yapımında nasıl kullanılacağı üzerine çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu noktada MAUD komitesinin çalışmaları sonucunda İngiltere'nin nükleer silah konusunda ABD'den daha ileri bir seviyeye geldiği söylenebilir. Ancak Almanların saldırısı altında devam eden savaş koşulları bu çalışmaların İngiltere topraklarında nihayete erdirilebilmesinin önüne geçiyordu. Coğrafi olarak güvenli olması ve savaştan uzaklığı gibi unsurlarla Amerika toprakları bu çalışmalar için daha uygun olarak değerlendirildi. Nükleer silah çalışmalarında İngiltere'nin ABD ile birlikte hareket etmesinde coğrafi unsurun etkili olduğu değerlendirilmektedir (İşbilen, 2009, s.25).

İngiltere'nin atom bombası üzerinde yaptığı çalışmalar 1941 yılında hayata geçirilen Tube Alloys programı ile devam etmiştir. Tube Alloys, 2. Dünya Savaşı yıllarında İngiltere hükümetinin yetkilendirmesi ve Kanada'nın da katılımıyla hayata geçirilen, nükleer silah geliştirmeyi amaçlayan bir araştırma-geliştirme projesidir. Tube Alloys projesi kapsamında yürütülen çalışmalar İngiltere kabinesi düzeyinde takip edilmiş ve James Chadwick, Sir George Paget Thomson, John Cockcroft, Rudolf Peierls, Mark Oliphant, Francis Simon, ve Otto Frisch gibi birçok önde gelen bilim adamını bünyesinde barındırmıştır (Cathcart, 2004).

1943 yılında Tube Alloys projesinde çalışan bilim adamları ve uzmanlar Quebec Anlaşması çerçevesinde Manhattan Projesi'ne dahil olmuşlardır. ABD'nin nükleer çalışmalarla ilgili harekete geçmesinin en önemli nedenlerinden biri Nazi Almanyası'nda bu konuda yapılan çalışmalar olmuştur. Einstein, ABD Başkanı Roosevelt'e yazdığı mektupta Enrico Fermi ve Leo Szilar'ın uranyum üzerinde yaptığı deneylerden bahsederek, önemli bir enerji kaynağının ortaya çıkabileceğinden ve bu enerjinin de çok güçlü bombalar yapılabilmesini sağlayacağından bahsetmiştir. Nazilerin de bu konuda çalışmalar içinde olduğunu belirten Einstein ABD hükümetine Nazilerden önce davranması gerektiğini ifade etmiştir (Siracusa, 2008, s.12).

Sonuç olarak ABD Manhattan projesini hayata geçirerek atom bombası elde etme konusunda önemli bir aşama kaydetmiştir. İngiltere'nin Tube Alloys projesinde yaptığı çalışmaları Manhattan projesine transfer etmesinin sebebi ise, kaynakların kısıtlılığı gerçeğidir. 1942 yılına kadar nükleer alanda işbirliği konusunda hem İngiltere hem de ABD'nin çekinceleri söz konusu olmuştur. Ancak Almanya'nın kendilerinden

önce atom bombası yapma ihtimali işbirliğini hızlandıran bir etken olarak değerlendirilebilir. Churchill 1942'nin Haziranında nükleer çalışmalar alanında işbirliği ile ilgili Roosevelt'in kapısını çalmıştır (Kocamaz, 2011, s.54-55). Daha sonra İngiltere'nin işbirliği sağlanması konusunda girişimleri artarak devam etmiş ve nihayetinde İngiltere'nin diplomatik girişimleri sonucunda Quebec Anlaşmasının imzalanmasıyla İngiliz bilim adamlarının ABD'ye gitmesine ve Manhattan projesi kapsamında yapılacak nükleer çalışmalara katılmasına izin verilmiştir (Bernstein, 1976, s.202).

Franklin D. Roosevelt ve Winston S. Churchill tarafından 19 Ağustos 1943 yılında onaylanan Quebec Anlaşması ile iki ülke ortak güvenliklerinin sağlanabilmesi için Tube Alloys projesinin en erken zamanda sonuca ulaştırılması konusunda anlaşmıştır. Quebec Anlaşması'na göre İngiltere ve ABD bu girişimi birbirine karşı kullanmama, elde edilecek bombanın karşılıklı rıza çerçevesinde üçüncü taraflara karşı kullanımı, Tube Alloys projesinin gizli tutulması gibi hususlarda anlaşmıştır ("Quebec Agreement").

Quebec Anlaşması çerçevesinde İngiltere'nin de müdahil olduğu Manhattan Projesi sonucunda iki farklı tipte atom bombası üretilmiştir. "Fat Man" ve "Little Boy" kod adlı bu iki bomba içinde "Fat Man" daha kompleks bir yapıya sahiptir (Siracusa, 2008, s.20). Truman savaşı kısa yoldan bitirmenin yolunun bu bombaları Japonya üzerinde kullanmak olduğu kanısına varmıştır. Truman'ın talimatıyla, 6 Ağustos 1945 tarihinde "Little Boy" adlı atom bombası 350.00 nüfuslu Japon şehri Hiroşima üzerine bırakılmıştır. Japonya'nın ikinci büyük askeri endüstrisine sahip olan şehir üzerinde patlatılan bomba, patlama anında 80.000 ile 140.000 insanın ölümüne sebep olmuş, 100.000 ya da daha fazla insanın insanın ciddi şekilde yaralanmasına yol açmıştır. 3 gün sonra Nagazaki üzerinden patlatılan "Fat man" bombası da aynı şekilde büyük kayıplara sebebiyet vermiştir (Siracusa, 2008, s.23).

Nihayetinde Japonya teslim olmuş, savaş sona ermiş ve İngiltere'nin önemli bir parçası olduğu atom bombası üretme projesi nükleer çağın başladığını açıkça ortaya koymuştur. 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden çok kısa bir süre sonra ABD kongresi İngiltere ve ABD arasındaki işbirliğini ani bir şekilde sonlandıran Atomik Enerji Anlaşmasını (Nuse, 1965) geçirmiştir (Holdstock ve Barnaby, 2003, s.1). McMahan Anlaşması

olarak anılan bu düzenleme ile ABD Kongresi, nükleer teknoloji konusunda yabancı ülkelerle yapılacak bilgi paylaşımını sınırlandırmıştır. ABD bu düzenleme ile yeni bir nükleer gücün ortaya çıkışını engellemek, nükleer tekeli devam ettirmek istemiştir. Hiroşima ve Nagazaki şehirlerinde yıkıcı etkisi test edilen nükleer silahların caydırıcılığına tek başına sahip olma hevesi, ABD-İngiltere ilişkilerinde kırılmaya yol açmıştır.

Soğuk Savaş Dönemi ABD ile İlişkiler Bağlamında İngiltere'nin Nükleer Silah Politikası

McMahon Anlaşması sonucunda İngiltere nükleer silahlanma konusunda ABD desteğinden mahrum kalmıştır. Bu sebeple İngiltere bu konuda alternatif yollar aramaya başlamıştır. Sovyetlerin 1949 yılında nükleer güç haline gelmesi ile İngiltere'nin Sovyetlerden algıladığı tehdit boyutu artmıştır.

Nükleer Silahlanmada İngiltere'nin ABD'den Bağımsız Stratejisi

ABD ve Sovyetler arasında meydana gelecek olası bir nükleer savaşta İngiltere'nin caydırıcılıktan uzak pozisyonu, kendi nükleer silahını geliştirme konusunda harekete geçmesini hızlandırmıştır. İngiltere Başbakanı Attle bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır; "Biz pozisyonumuzu Amerikalıların karşısında konumlandırmak zorundayız. Kendi savunmamız ve endüstriyel geleceğimizi düşünmek zorundayız. Yalnızca Amerika'nın atom enerjisine sahip olması konusunda Amerika ile aynı fikirde olamayız." (Holdstock ve Barnaby, 2003, s.12). Ocak 1947'de Gen 163 adlı kabine komitesi İngiliz nükleer bombasını yapma kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda Sellafield'de iki adet reaktörün inşaatın başlaması için projeler hayata geçirilmeye başlamıştır. (Taylor, 2007, s.10) Bu noktada McMahon Anlaşması İngiltere için, kendi nükleer silahını üretme konusunda bir ters motivasyon sağlamıştır.

İngiltere, Tube Alloys girişimi ile başlayan atom bombası üretme denemeleri ve ardından Manhattan Projesi kapsamında elde ettiği tecrübeler sonucunda ilk nükleer silahını geliştirmeyi başarmıştır. Fırtına Operasyonu (Operation Hurricane) olarak adlandırılan ilk denemesini 3

Ekim 1952'de Avustralya'da gerçekleştiren İngiltere, testi başarıyla gerçekleştirmiş ve 3. Nükleer güç olarak nükleer kulübe giriş yapmıştır (Siracusa, 2008, s.6). Fırtına Operasyonu ile nükleer güç olduğunu ispatlayan İngiltere, bu gelişmenin ardından Blue Danube isimli ilk kullanıma hazır atom bombasını da geliştirmiştir. Bu bomba V-Force uçaklarıyla taşınmıştır. V-Force terimi Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin nükleer vuruş gücünü oluşturan uçakların isimlerinden gelmektedir. Valiant, Victor ve Vulcan isimli bombardıman uçakları V-Force ya da V-Bombers olarak bilinmektedir. V-Force uçakları 1955 yılında Kraliyet Hava Kuvvetleri bünyesinde faaliyete girmiş ve 1969 yılına kadar serbest düşüş bombalarını (Free-Fall Bombs) taşıyarak İngiltere'nin nükleer caydırıcılığında önemli bir unsur olmuştur (Bronk, 2014).

İngiltere'nin ilk nükleer denemesini başarıyla gerçekleştirmesinin ardından önce ABD, sonrasında SSCB ilk hidrojen bombası(h-bomb, termonükleer bomba) testlerini başarıyla gerçekleştirmiştir. İlk hidrojen bombası 1954 yılında Marshall Adaları'nda ABD tarafından test edilmiştir. Atılan bomba Hiroşima'ya atılan bombadan 500 kat daha fazla güçlüdür (Siracusa, 2008, s.6). Bu gelişmeler İngiltere'nin hidrojen bombası konusunda çalışmalarını hızlandırmasına sebep olmuştur. İngiltere hükümeti, 27 Temmuz 1954'te bir termonükleer bomba geliştirmeye karar vermiş ve bu kararını 1955 Şubatında ilan etmiştir. İngilizler ilk hidrojen bombası testini Grapple Operasyonu çerçevesinde Pasifik Okyanusunda bulunan Malden ve Christmas (Kiritimati) adalarında gerçekleştirmiştir. Grapple Operasyonu 1957-1958 arasında gerçekleştirilen 9 testi içermektedir. Bu testler sonucunda İngiltere termonükleer silaha sahip üçüncü ülke olma vasfını kazanmıştır ve nükleer yarışta önemli bir mesafe kat etmiştir.

İngiltere 1952-1958 arasında çok sayıda nükleer denemeyi kendi çabasıyla gerçekleştirmiştir. ABD işbirliğinin kısıtlı olduğu bu dönemde İngiltere Totem, Mosaic, Buffalo, Grapple ve Anter kod adlarıyla farklı tipte bombaları, muhtelif bölgelerde deneme imkanı bulmuştur. 1958 tarihinden sonra ise nükleer denemelerde ABD ile işbirliği çerçevesinde hareket edilmiştir.

Yeniden İşbirliği Dönemi: ABD-İngiltere Karşılıklı Savunma Antlaşması (US-UK Mutual Defence Agreement-MDA)

Fırtına Harekatı ile ilk nükleer denemesini gerçekleştirdikten sonra, Pasifik Okyanusu'nda yaptığı denemelerle İngiltere'nin hidrojen bombası sahibi olması ABD'nin McMahan Anlaşmasıyla ortaya koyduğu tavrından geri adım atmasına sebep olmuştur. Kuşkusuz bu geri adımın sebepleri arasında Sovyetlerin de nükleer silahlanma konusunda kaydettiği aşama göz ardı edilemez. Başkan Eisenhower'ın ABD ve İngiltere işbirliğinin, diğer devletlerin kendi nükleer silahlarına sahip olma motivasyonunu kıracağı düşüncesi de bu hususta etkili olmuştur. ABD bu dönemde özellikle Fransa'nın nükleer girişimlerinin önüne geçme konusunda istekliydi (Babacan, 2020, s.29). ABD'nin İngiltere ile işbirliğini geliştirme çabasının bir başka sebebi de 1953 yılı itibariyle hayata geçirilen yeni NATO stratejisi olmuştur. SSCB'ye karşı bir güç bloğu oluşturma motivasyonu ile planlanan 'Kitlesek Karşılık Stratejisi' çerçevesinde konvansiyonel unsurlarlar beraber nükleer silahlar konusunda İngiltere-ABD işbirliği öne çıkmıştır (Gündüz ve Göçoğlu, 2020, s.735). Bu dönemde ABD'de Sovyetlerin termonükleer kapasitesinin gerçek bir tehdite dönüşmesine fırsat vermeden bir savaş ihtimali bile tartışılıyordu (Rosenberg, 1983, s.34). Bu süreçte İngiltere'nin nükleer politikası da, NATO'ya destekleyen bir stratejiye dönüşerek küresel bir rol almıştır. Bu rolün ABD ile uyum içinde sürdürüldüğü söylenebilir (Stoddart, 2012, s.80)

İngiltere ve ABD arasındaki nükleer işbirliği 1958'de imzalanan ABD-Birleşik Krallık Karşılıklı Savunma Antlaşması'yla (US-UK Mutual Defence Agreement-MDA) tekrar başlamıştır. Anlaşma nükleer silahların tasarım, üretim, test aşamalarında ve nükleer reaktör teknolojisinde işbirliği sağlamayı öngörmüştür (Mills, 2014). Bu anlaşmayla ABD İngiltere arasında oldukça yakın bir işbirliği hayata geçmiştir ve İngiltere ABD'nin nükleer silah programından daha kapsamlı şekilde faydalanmıştır. MDA sayesinde İngiltere savaş başlıklarının tasarımı ve üretimi konusunda ekonomik olarak oldukça avantajlı bir pozisyona geçmiştir (Quinlan, 2009, s.117). Birçok tarihçi 1958 tarihli Karşılıklı Savunma Anlaşması'nı İngiltere'nin nükleer geçmişinde bir dönüm noktası olarak görmektedir (Moore, 2010, s. 64).

“ABD Stratejik Hava Kuvvetleri (Strategic Air Command -SAC) ve İngiltere Kraliyet Hava Gücü (Royal Air Force -RAF) nükleer silahların

Sovyetler'e karşı konuşlandırılması için ortak düzenlemelere gitmişlerdir. İngiltere için bu düzenlemeler ABD ile ilişkileri açısından oldukça önemli adımlardır. Bununla birlikte İngiltere, ABD'ye ABD Hava Kuvvetleri'nin Sovyetler'e saldırabilmesi için üsler sağlamıştır. Nükleer silahların ve ekipmanların Kraliyet Hava Gücü (RAF) tarafından taşınması ve RAF uçaklarının sözü edilen ekipmanı taşıyabilmesi için aldığı eğitim işbirliğinin önemli bir parçası olmuştur." (Kocamaz, 2011, s.114) Bu işbirliği Anglo-Amerikan bir nükleer caydırıcılık oluşturarak, İngiltere için Sovyet tehdidine karşı stratejik bir faktör olmuştur.

1958 yılında İngiltere-ABD işbirliğini yeniden tesis eden Karşılıklı Savunma Anlaşması öncesinde, sınırlı da olsa 1957 yılında bir işbirliği söz konusu olmuştur. Sovyetlerin Sputnik uydusunu uzaya fırlatması ve kıtalararası füzeler konusundaki çalışmaları ABD'nin Avrupa'ya füze yerleştirmesini gündeme getirmiştir. İngiltere Başbakanı Macmillan orta menzilli füzelerin Doğu Anglia'ya yerleştirmesini onaylamış, buna mukabil ABD de Blue Streak füzesi projesinde İngiltere'ye destek olmuştur (Kocamaz, 2011, s.63).

İngiltere Blue Streak füzelerinin gereken nükleer caydırıcılığı sağlayamayacağı ve bununla birlikte üretim maliyetlerinin çok fazla olması gibi sebeplerle ABD'nin Skybolt füze programını gündemine almıştır. Eisenhower'ın sözünü verdiği Skybolt füzelerinin İngiltere'ye satış projesi yarım kalmıştır. İngiltere'nin füze konusunda talebinin karşılanması için Polaris füzeleri devreye sokulmuştur (Kocamaz, 2011, s.115). Başkan Kennedy Macmillan'a Polaris füzelerinin satış konusunda teklifini sunmuştur (Dawson ve Rosecrance, 1996, s.42).

Nassau Zirvesi, AET ve Amerikan Polaris Füzeleri

Polaris füzelerinin satışının gündeme geldiği platform Nassau Zirvesidir. Nassau Zirvesi İngiltere'nin nükleer caydırıcılığının geleceğinin yanı sıra AET üyeliği konusunda da dönüm noktası olmuştur. İngiltere Polaris füzeleri konusunda ABD'nin onayını alarak nükleer alanda önemli bir avantaj kazanmıştır. Bununla birlikte bu zirve Fransa'nın, İngiltere'nin AET üyeliğini veto etmesinde önemli bir etken olmuştur (Kocamaz, 2011, s.69). Fransa'nın bu konudaki duruşunu hem İngiltere hem de ABD çok iyi bilmekteydi. Ancak özellikle İngiltere için Anglo-

Amerikan işbirliği ve nükleer caydırıcılık, AET üyeliğinden daha öncelikli bir konu olarak değerlendirilmiştir. 1958 yılında imzalanan anlaşmayı(MDA) takip eden süreçte 1958-1961 yılları arasında Macmillan hükümetinin uluslararası planda İngiltere'yi ABD ile aynı noktada tutması kayda değer bir başarı olarak değerlendirilebilir. Nükleer konuya odaklanmış karşılıklı savunma ittifakı bu başarının en önemli araçlarından biri olmuştur. Bu kapsamda Amerikan balistik füzeleri Kraliyet Hava Kuvvetleri'nce taşınmış ve İngiltere'nin doğusunda bir Sovyet tehdidine karşı konuşlandırılmıştır (Moore, 2010, s.25). Özellikle Kennedy ve Macmillan'ın liderliğindeki 1961-1963 arası dönemde iki ülke ilişkilerinin bir restorasyon sürecine girdiğini söylemek mümkündür (Kocamaz, 2011, s.64).

Polaris füzelerinin (Denizaltından ateşlenebilen balistik füze-Submarine-launched ballistic missile/SLBM) ABD'den temin edilmesi 1963 yılında gerçekleştirilmiştir. Füzelerin denizaltılara konuşlandırılması ise sonraki yıllarda tamamlanmıştır. Polaris programı sayesinde İngiltere'nin stratejik nükleer yeteneğinde önemli bir değişim meydana gelmiştir. Program sayesinde İngiltere'nin elde ettiği ikinci vuruş kapasitesi, nükleer caydırıcılık konusunda kendisinden emin olmasını sağlamıştır (Ritchie, 2008, s.4).

Polaris füzelerinin konuşlandırılabilmesi için 1964 yılında denizaltıların yapımına başlanmıştır. Kraliyet Donanması için üretilen denizaltılar, Resolution-class olarak adlandırılmaktadır. Resolution-class denizaltılar dört farklı denizaltını içermektedir; Resolution, Repulse, Renown ve Revenge. 4 adet denizaltının yapımı 1968 yılında tamamlanmış ve HMS Resolution denizaltısı ilk devriye hareketini 1968 yılında gerçekleştirmiştir. İngiltere sürekli bir caydırıcılık sağlayabilmek için en az bir denizaltının denizde devriyede olmasını sağlamıştır. Polaris Programı ilk denizaltına yerleştirilmiş İngiliz nükleer silah sistemini devreye sokmuştur. ABD nükleer füzelerinin yerleştirilmesiyle, İngiltere'nin nükleer caydırıcılık konusunda ilerleme sağladığı söylenebilir. Polaris kullanıma hazır bir sistem olarak 4 adet Resolution-class denizaltıdan oluşmaktadır. Her denizaltında 16 adet Polaris A-3 balistik füze konuşlandırılmıştır. A-3 füzeleri 3 adet nükleer savaş başlığı gönderebilme kapasitesine sahiptir (United Kingdom - Royal Navy).

Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması (NPT) ve Sonrası

Nükleer silahlanma konusunda Polaris füzelerinin en önemli gündem maddesi olduğu 1960'lı yıllarda İngiltere için kritik gündem maddelerinden biri de Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması (Non-Proliferation Treaty/ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons-NPT)'dir. NPT, Nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılması, nükleer silaha sahip olan devletlerin haricindeki devletlerin nükleere silah sahibi olmasını yasaklaması ve nükleer silahsızlanma ya da nükleer silahlanmanın azaltılması konularında hükümler içermektedir. ABD'nin McMahon Anlaşmasıyla ortaya koyduğu nükleer tekeli devam ettirme kaygısının tezahür ettiği gelişmelerden biri de NPT olmuştur. Bu kez ABD diğer nükleer silah sahibi ülkeleri de sürecin içine katarak, engelleyemediği bir süreci diğer nükleer güçlerle birlikte yönetme eğilimine girmiştir. İngiltere de bu sürecin önemli destekçilerinden biri olmuştur. NPT ile birlikte 1 Ocak 1967'den önce nükleer silah sahibi olan devletler "nükleer devlet (nuclearweapon State)" olarak tanımlanmıştır (Denk, 2011, s.110-112). NPT imzalandığında nükleere kulübün 5 üyesi vardı. İngiltere bu kulübün içinde ABD, Sovyetler Birliği, Fransa ve Çin ile birlikte yer almıştır (Sircusa, 2008, s.144).

Nükleer silahlanma yarışı NPT sonrasında da büyük bir hızla devam etmiştir. Sovyetler Birliği'nin geliştirdiği anti-balistik (anti-ballistic missile-ABM) füze sistemleri; İngiltere'nin nükleer caydırıcılık konusunda imkanlarını tekrar gözden geçirmesi gerektiğini göstermiştir. İngiltere Polaris füzelerinin Sovyetlerin anti-balistik füzelerine karşı yeterli caydırıcılığı sağlayamayacağını düşünerek, Polaris programında revizyona gitmeyi uygun bulmuştur. Bu aşamada Polaris sistemini geliştirmek için ABD'den Poseidon füzelerinin alınması gündeme gelmişse de, İşçi partisi hükümeti Haziran 1967'de Polaris yerine Poseidon füzelerinin yerleştirilmesi yerine Sovyet savunmasını delebilecek yetenekte yeni savaş başlıkları üzerinde çalışılması gerektiği kararını parlamentoda ilan etmiştir ("Nuclear Weapons", 2005, s.5). Polaris sisteminin geliştirilmesine yönelik olarak düşünülen Chevaline programı konusunda ilk girişim 1967 yılında Wilson hükümeti tarafından yapılmıştır. 1970-74

Heath hükümeti programı onaylamış, sonuçta da ikinci Wilson hükümeti tarafından faaliyete geçirilmiştir (“Nuclear Weapons”, 2005, s.4).

Chevaline programı Polaris füzelerinin geliştirilmesine yönelik başlatılmış bir girişim olarak, savaş başlıklarının daha güçlü olması, sertleştirilmesi ve delme/nüfuz etme araçlarının devreye sokulması gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır. ABD’nin Super Antelope projesinden ilham alarak yapılan çalışmalarla, 1974 yılında ilk Chevaline testi gerçekleştirilmiştir. Chevaline ilk devriye görevini, 1982 yılında HMS Renown denizaltısıyla yapmış ve Chevaline savaş başlıklarının tamamen konuşlandırılması 1987 yılında tamamlanmıştır. Chevaline savaş başlıkları ile güçlendirilmiş Polaris füzeleri “Polaris A-3TK” olarak tanımlanmıştır. Bu sistem HMS Repulse denizaltısının son devriyesini gerçekleştirdiği tarih olan 1996’ya kadar Kraliyet Donanmasının hizmetinde olmuştur (Moore, 2003, s.6).

İngiltere ilk nükleer testini başarıyla gerçekleştirip, nükleer kulübe üye devletler arasında yerini aldıktan sonra farklı tiplerde ve özelliklerde birçok bomba ve füzeyi nükleer cephaneliğinde bulundurmıştır. İngiltere, ilk bombası Blue Danube’yi elde ettikten sonra bombardıman uçakları aracılığı ile kullanabileceği hem fizyon hem de füzyon bombalarını elinde bulundurmıştır. Sovyetler’in nükleer silahlanma konusundaki hızlı gelişimine mukabil, serbest düşüş bombalarının nükleer caydırıcılık konusunda yetersiz kalması İngiltere’yi nükleer füzelerin temin edilmesine yönlendirmiştir. Bombardıman uçaklarından ateşlenebilen Blue Steel füzelerinin ardından, İngiliz nükleer caydırıcılığında en önemli unsuru denizaltından ateşlenebilen füze programları olmuştur. Polaris programı ile başlayan süreç, Polaris füzelerinin Chevaline savaş başlıklarıyla güçlendirilmesiyle devam etmiştir (Britain's Nuclear Weapons, 2002). Bu sürecin son halkası ise İngiltere’nin yine denizaltından ateşlenebilen bir sistem olan Trident füzelerini gündemine alması olmuştur (Stocker, 2007).

İngiltere nükleer caydırıcılığını günün şartlarına göre revize etme konusunda; ABD’nin Trident füzelerinin diğer alternatif füze sistemlerinden daha kullanışlı olacağı kanısına varmıştır. Trident üzerinde ABD ile Kabineden bile gizlenerek yürütülen görüşmeler Callaghan döneminde başlamıştır. Müzakereler Thatcher döneminde de devam etmiştir

(Kocamaz, 2011, s.117). 1979 Mayıs ayında muhafazakar parti hükümetinin iş başına gelmesini müteakiben Thatcher bir kabine kurarak Polaris sisteminin yerine nasıl bir sistem yerleştirileceği konusunda çalışmaları başlatmıştır. 1980 yılında ise Thatcher hükümeti ABD'den Trident 1 füze sisteminin satın alacağı kararını duyurmuştur. 1981 Ekim ayında Trident 1(Trident C4) füzelerinin İngiltere tarafından alınması konusu ABD tarafından gözden geçirilmiş, bu füzelerin üretimi projesinin askıya alınmasına karar verilmiştir. Trident C4 yerine, nükleer caydırıcılık konusunda daha avantajlı özelliklere sahip olan Trident C5 füzelerinin ABD tarafından İngiltere'ye satışı iki ülkenin de mutabık olduğu bir konu olmuştur ("Nuclear Weapons", 2005, s.7). Bu aşamadan sonra Trident füzeleri İngiltere'nin nükleer caydırıcılığının en önemli unsuru olmuştur.

Sonuç

Nükleer silahlar tahrip gücü yüksek savaş araçları olarak, soğuk savaş yıllarında uluslararası sistemde radikal değişimlere sebep olmuştur. ABD ve SSCB'nin ardından diğer aktörler de nükleer silah sahibi olmanın yollarını aramaya başlamıştır. Çünkü nükleer caydırıcılık, bir devletin güvenliği için oldukça önemli bir ayrıcaıktır. Soğuk savaş dönemindeki dehşet dengesinde nükleer silah sahibi olmak, hem güç hem de prestij açısından tüm devletlerin ulaşmak istediği bir ideal olmuştur.

İki dünya savaşının ardından küresel gücü zayıflayan İngiltere de nükleer silah sahibi olma konusunda oldukça istekliydi. Bu bağlamda İngiltere'nin uluslararası politikada azalan etkisi ve artan tehdit algılamaları bağlamında savunma politikalarında da değişiklikler olmuştur. İkinci dünya savaşı devam ederken ABD ile işbirliği çerçevesinde yürütülen nükleer çalışmalar, İngiltere'nin güç ve tehdit algılamaları ile doğrudan ilişkilidir. Başlangıçta iki ülkenin işbirliği ile Manhattan projesi kapsamında devam eden nükleer çalışmalar, ABD'nin strateji değişikliği ile sekteye uğramıştır.

ABD'nin İngiltere'yi yarı yolda bırakması, İngiltere'nin kendi nükleer bombasını üretmesi konusunda teşvik edici bir motivasyon dönüştürmüştür. İngiltere SSCB'den kaynaklanan güvenlik risklerini de gözönüne alarak nükleer bomba çalışmalarını hızlandırmıştır.

Nihayetinde 1952’de İngiltere ilk nükleer silahını elde etmiştir. ABD ile işbirliği çerçevesinde başlayan nükleer çalışmalarda İngiltere tecrübe elde etmiş ve yine ABD’nin kendisini yalnız bırakması ile kendi nükleer silahına sahip olma fikri ortaya çıkmıştır.

İngiltere’nin bu bağımsız başarısı ve SSCB’nin de hızla nükleer kapasitesini geliştirmesi ABD’yi yeniden İngiltere ile işbirliği yapmaya itmiştir. Bunun sonucu olarak da İngiltere ve ABD arasındaki nükleer işbirliği; 1958’de imzalanan karşılıklı savunma antlaşması ile tekrar başlamıştır. Savunma anlaşması İngiltere’nin nükleer geçmişinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Bu noktadan sonra tüm soğuk savaş dönemi boyunca, nükleer silahlanma konusunda ABD-İngiltere işbirliğinin sarsılmaz bir şekilde devam ettiği görülmüştür.

EXTENDED ABSTRACT

U.S. Role in UK's Nuclear Armament Process (The Cold War Era)

*

Mevlüt Akçapa

Bursa Teknik University

Although Britain began nuclear studies together with the United States, this relationship followed an unstable course. After Second World War, US ended nuclear cooperation with Britain. This development became a serious problem for the British government. A broad-based consensus has formed across the country on the need for Britain to have its own nuclear bomb. For Britain, having its own nuclear weapon has been seen as an indispensable milestone for its power and prestige. However, like all countries that sought to have nuclear power and increase their nuclear arsenal during the cold war years, the main motivation of the UK was nuclear deterrence. During the Cold War, nuclear deterrence was one of the most important foreign policy tools that states opted for at a strategic level. In this study, the role of the United States in the UK's nuclear arms policy will be analysed. Britain's post-war loss of power is the most fundamental factor affecting its arms policy. In this context, the problem of the study will be the study of the motivation for Britain's maintaining its national power during the cold war and the impact of threat perceptions on its nuclear weapons policy. The fact that Second World War, which lasted from 1939 to 1945 and destroyed many countries such as Britain, Germany and Japan, ended with an atomic bomb has emerged the most important reason why states' interest increased in the issue of nuclear weapons. After the United States conducted a nuclear test and acquired nuclear weapons in 1945, the nuclear arms race quickly began. In 1949, the USSR conducted its first nuclear test, and then three years later, in 1952, Britain obtained its first nuclear weapon. With France in 1960 and China in 1964 also having nuclear weapons, one of the most important elements affecting the balance of power on the international relations scene has been the issue of nuclear weapons. Advances in nuclear weapons technology which were led by the United

States and the Soviets, also led Britain to take action on nuclear weapons. One of the most important motivations in the nuclear arms race has been the fact that states do not consider a single weapon system sufficient enough to ensure their security . Britain has also stepped up its studies on increasing the number and diversity of nuclear arms after successfully conducting its first nuclear test and then conducting the second test. It can be said that with World War II, British Global Power entered into a weakening stage. Events such as the bombing and destruction of London by German aircraft during the war, the fact that the British Navy was not as strong as it used to be, the revelation of the insufficiency of British air power can be considered as blows which British global power took. Many countries (Poland, Norway, the Netherlands) in which Britain had guaranteed to protect its pre-war territories had been under German occupation, and the political prestige of the British Empire was shaken. Although Britain was among the winners of the war, British global power lost its merit after Second World War. Everyone, including Winston Churchill, was sure that the British Empire was coming to an end. Britain's effort to maintain its international influence by acting together with the United States, the world's new global power, has led to the establishment of a 'special relationship' between the two countries. One of the results of this 'special relationship' during this period is the concept of atomic bomb. One of Britain's justification for having nuclear weapons is the effort to maintain its international influence by acting together with the United States, the world's new global power. Second reason is that Britain wanted to maintain its prestige and wanted to develop new fighting tools in the psychological environment created after the Second World War by acquiring nuclear weapons. Third reason is that Britain perceived the atomic bomb studies of Germany and the USSR as a threat. For these reasons, the effort to develop nuclear weapons led Britain to act together with the United States. The United States achieved an important stage in obtaining an atomic bomb by implementing the Manhattan Project. The reason why the UK transferred its studies on the Tube Alloys project to the Manhattan Project was the fact that it had limited resources. Until 1942, both the UK and the US had been chary of cooperation in the nuclear field. However, the possibility of Germany creating an atomic

bomb before them can be considered as a factor that accelerated their cooperation. In June 1942, Churchill knocked on the door of Roosevelt. Then, initiatives regarding cooperation in the field of nuclear studies continued increasingly and in the end, Britain's diplomatic initiatives resulted with the signing of the Quebec agreement which gave the permission to British scientists to go to the United States and to participate in the nuclear activities within the scope of Manhattan Project. Nevertheless, in the following years, the arrangement which was referred to as the McMahon agreement issued by the US Congress limited the exchange of information with foreign countries on nuclear technology. As a result of the McMahon agreement, Britain was deprived of US support in the nuclear armament. Britain conducted numerous nuclear tests at its own expense between 1952 and 1958. In this time period, when US cooperation was limited, Britain had the opportunity to test different types of bombs, named as Totem, Mosaic, Buffalo, Grapple and Anter, in various regions. However, after 1958, it acted within the framework of cooperation with the United States in nuclear tests. Nuclear cooperation between the United Kingdom and the United States began again with the US-UK Mutual Defence Agreement (MDA), signed in 1958. The defence agreement is being hailed as a turning point in Britain's nuclear history. From this point on, throughout the entire Cold War period, US-UK cooperation on nuclear armament continued stably without any pause.

Kaynakça/ References

- Atomic Heritage Foundation. *Frisch-peierls memorandum*. 18.11.2020 tarihinde <https://www.atomicheritage.org/key-documents/frisch-peierls-memorandum> adresinden erişildi.
- Babacan, V. (2020). *Fransa'nın nükleer gücü ve uluslararası politikaya etkileri*. (Yüksek Lisan Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.
- Bernstein, B. J. (1976). The uneasy alliance: Roosevelt, Churchill and the atomic bomb: 1940-1945. *The Western Political Quarterly*, 29(2), 202-230.

- Britain's Nuclear Weapons History of the British Nuclear Arsenal. (2002). 09.03.2021 tarihinde <https://nuclearweaponarchive.org/Uk/UKArsenalDev.html> adresinden erişildi.
- Bronk, J. (2014). Britain's 'independent' v-bomber force and US nuclear weapons, 1957–196. *Journal of Strategic Studies*, 37(6-7), 974-997.
- Cathart, B. (2004). *Tube alloys directorate (act. 1941–1945)*. Oxford Dictionary of National Biography, Oxford University Press. 15.01.2019 tarihinde <http://www.oxforddnb./templates/theme-print.jsp?articleid=93791> adresinden erişildi.
- Dawson, R. ve Rosecrance, R. (1996), Theory and reality in the Anglo-American alliance. *World Politics*, 19(1), 21-51.
- Denk, E. (2011). Bir kitle imha silahı olarak nükleer silahların yasaklanmasına yönelik çabalar. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 66(3), 93-136.
- Fromkin, D. (1999). *The importance of being English: eyeing the sceptered isles*. Foreign Affairs. 17.10.2020 tarihinde <https://www.foreignaffairs.com/reviews/review-essay/1999-09-01/importance-being-english-eyeing-sceptered-isles> adresinden erişildi.
- Gündüz, O. ve Göçoğlu, V. (2020). Ulusal güvenlik politikası çerçevesinde ABD'nin güvenlik anlayışına kronolojik bir bakış. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 725-755. doi: 10.26466/opus.629941
- Holdstock, D. ve Barnaby F. (2003). *The British nuclear weapons programme 1952–2002*. London: Frank Cass and Company Limited.
- Holloway, D. (2010). *Nuclear weapons and the escalation of the cold war. 1945–1962*. Cambridge: Cambridge University Press.
- İşbilen, E. (2009). *Nükleer satranç İran ve nükleer silahlanma politikası*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Kocamaz, S. (2011). *Tony Blair döneminde İngiltere'nin transatlantik ilişkilerinin Avrupa Birliği bütünleşme sürecine etkisi*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Mills, C. (2017). *UK-US Mutual Defence Agreement*. 05.01.2017 tarihinde <http://www.parliament.uk/business/publications/research/briefing-papers/SN03147/ukusa-mutual-defence-agreement> adresinden erişildi.
- Mehmetcik, H. (2015). 21. yüzyıl için caydırıcılık: Teori ve pratikte neler değişti?. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 22, 31-60.

- Moore, R. (2003). *The real meaning of the words: A pedantic glossary of British nuclear weapons*. UK Nuclear History Working Paper. 24.10.2020 tarihinde http://nuclear-weapons.info/Working_Paper_No_1.pdf adresinden erişildi.
- Nuse, James D. (1965), *Legislative history of the atomic energy act of 1946* (Public Law 585, 79'h Congress). Washington, U.S. Atomic Energy Commission.
- Pirinççi, F. (2010). *Silahlanma ve savaş orta doğu'daki silahlanma girişimlerinin küresel ve bölgesel güvenliğe etkisi (soğuk savaş dönemi)*. Bursa: Dora Yayınları.
- Quebec Agreement, 03.11.2020 tarihinde <https://www.atomicarchive.com/resources/documents/manhattan-project/quebec-agreement.html> adresinden erişildi.
- Quinlan, M. (2009). *Thinking about nuclear weapons, principles, problems, prospects*. New York: Oxford University Press Inc.
- Ritchie, N. (2008). Trident and British identity letting go of nuclear weapons. *Bradford Disarmament Research Centre*. 16.11.2020 tarihinde https://genderandsecurity.org/sites/default/files/Ritchie_-_Trident_and_British_identity_letting_go_of_nuclear_weapons.pdf adresinden erişildi.
- Rosenberg, D.A. (1983). The origins of overkill: Nuclear weapons and American strategy, 1945-1960. *International Security, The MIT Press*, 7(4), 3-71.
- Siracusa, J. (2008). *Nuclear weapons*. New York: Oxford University Press Inc.
- Stocker, J. (2007). A Nuclear Legacy. *The Adelphi Papers*, 46(386), 15-28.
- Stoddart, K. (2012). Britain, America and allied tactical nuclear weapons planning, 1964-1966. *Losing an empire and finding a role. nuclear weapons and international security since 1945* içinde (s.79-117). London: Palgrave Macmillan.
- Taylor, S. (2007). *Privatisation and financial collapse in the nuclear industry the origins and causes of the British energy crisis of 2002*. Oxon: Routledge.
- The National Archives. (2005). *Nuclear weapons policy 1967-1998*. 06.11.2020 tarihinde <http://www.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/osp11.pdf> adresinden erişildi.

- United Kingdom - Royal Navy Resolution class Ballistic Missile Submarine – SSBN. Naval Information. 09.03.2021 tarihinde <http://www.seaforces.org/marint/Royal-Navy/Submarine/Resolution-class.htm> adresinden erişildi.
- Waltz, K. (2008). Uluslararası politikanın değişen yapısı. *Uluslararası İlişkiler*, 17, 3-44.
- Waltz, K. (1981). *The spread of nuclear weapons: more may better*. London: International Institute for Strategic Studies.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Akçapa, M. (2021). İngiltere'nin nükleer silahlanma sürecinde ABD'nin rolü (Soğuk Savaş dönemi). *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(40), 2797-2820. DOI: 10.26466/opus.865323.